

Educació per a la Innovació

Un repte formidable que... Superarem!

La crisi econòmica que actualment sofrim a la Unió Europea i als Estats Units d'Amèrica no és conjuntural, és el resultat de l'inici d'un procés que ha vingut per quedar-se.

Encara que la causa aparent d'aquesta crisi sigui un problema d'índole financera, originat per les hipoteques "subprime", problema que, sens dubte, podrà ser resolt a mitjà termini i atenuar una mica els efectes de la mateixa per algun temps; la causa real, la més profunda és una altra.

La causa real de la crisi és la competència en els mercats globals d'oferta de productes manufacturats i en els de demanda d'aliments, matèries primeres i combustibles fòssils d'un conjunt de països emergents, (Xina, Índia, Indonèsia, Brasil...) que fa uns pocs anys tot just contaven en el context econòmic mundial. Aquesta nova competència es veu facilitada per un entorn de globalització accelerada de tots els mercats impulsada per la rapidíssima evolució de les tecnologies de la informació i les comunicacions.

L'oferta d'aquests països emergents, de gran població, amb abundant mà d'obra qualificada i salaris i protecció social significativament més baixos que els dels països de la Unió Europea i USA, està produint, en aquests, una pèrdua accelerada de la competitivitat de l'oferta de sectors econòmics sencers. El creixement sostingut de renda i població dels primers i el consegüent augment de la seva demanda agregada d'aliments, combustibles fòssils i matèries primeres està produint un encariment global accelerat dels mateixos.

La crisi econòmica actual de la Unió Europea i Amèrica del Nord obeeix fonamentalment, per tant, a un canvi econòmic estructural de caràcter global els efectes del qual estan començant a patir ambdues de forma accelerada com es reflecteix amb nitidesa en l'evolució sostinguda de llurs variables macroeconòmiques més significatives. (Augment dels dèficits públic i de la balança de pagaments, reparació de la estanflació de la dècada dels 80, caigudes mantingudes de les borses de valors,...)

Aquest canvi econòmic estructural, que ha vingut per quedar-se, pot, en uns pocs anys tenir efectes devastadors sobre la competitivitat dels països que ens hem esta, fins a ara, autodenominant avançats i per tant sobre els nostres nivells actuals d'ocupació, renda i protecció social, que, amb tota seguretat, són molt superiors als que podrem mantenir d'aquí no gaire temps si no reaccionem davant la nova situació, la "nova economia" global interconnectada.

Si en alguna cosa existeix consens, és que l'estratègia a aplicar per les nacions, organitzacions i empreses per sortir triomfants en "la nova economia" és la innovació. En un món interconnectat pel que a la informació es refereix, amb mercats d'oferta i demanda globals, la vida rendible dels productes i serveis en el mercat és cada vegada més curta. Només triomfaran en ell de forma sostinguda els més ràpids a satisfer d'una forma superior (amb una diferenciació positiva respecte als seus competidors) les expectatives i necessitats dels clients i de la societat. El triomf estarà reservat als líders de la innovació, als més innovadors i ràpids per materialitzar les seves innovacions en el mercat.

Si volem mantenir els nostres nivells de benestar, encara més, si volem assegurar la nostra supervivència, hem de convertir-nos en líders en innovació, convertir a la nostra societat, les nostres organitzacions i empreses en campions de la innovació.

La pregunta clau és Què hem de fer per a assolir-ho? És indubtable que hauríem de fer moltes coses en camps diferents. Tractaré de respondre a aquesta pregunta limitant-me a l'àmbit de l'educació.

El procés bàsic de la innovació, en qualsevol àrea, està suportat pels coneixements i experiència propis de la mateixa i consisteix essencialment en l'aplicació successiva de la creativitat per identificar idees o solucions que satisfacin necessitats noves o no satisfetes plenament; de tècniques de resolució de problemes per avaluar aquestes idees i solucions, prioritzar-les i seleccionar les més adequades i finalment en la realització d'un o diversos projectes per materialitzar les mateixes.

Les societats, les organitzacions i empreses, per ser capdavanteres en la innovació, han de disposar a més dels coneixements i experiència necessaris per al desenvolupament de llurs activitats, d'un profund i àmpliament difós bagatge dels coneixements específics per a la innovació això és: sobre les tècniques i eines per fomentar la creativitat dels individus i els grups, per a la resolució de problemes i per a l'excel·lència en la gestió de projectes amb la finalitat que les idees i solucions seleccionades es materialitzin amb l'abast, contingut i característiques desitjats, al menor cost i el més ràpidament possible.

Referent als coneixement requerit per a l'exercici de les diferents activitats d'una societat (científics, tecnològics, humanístics, de les arts,...) hem de millorar significativament la qualitat de la nostra educació superior. La següent dada és suficient per corroborar això: En el rànquing mundial de qualitat dels centres d'ensenyament superior del Times, de l'any 2007, que és el que millor situa a les universitats espanyoles, la Universitat de Barcelona, en el lloc 194, és la primera d'elles a aparèixer i cap de les universitats Basques està entre les 400 millors del món relacionades en ell. Resulta especialment preocupant observar que sis universitats xineses figuren entre les 100 primeres en aquest rànquing. (University of Hong Kong en el lloc 18, Universitat de Pequín en el 36, Chinese University of Hong Kong en el 38, Tsinghua University en el 40, Hong Kong University of Science and Technology en el 53 i Fudan University en el 85)

Això no obstant, penso que la situació de l'educació específica per al foment de la innovació, això és, sobre les tècniques i eines per fomentar la creativitat dels individus i els grups, per a la resolució de problemes i per a l'excel·lència en la gestió de projectes ofereix, en el nostre país, perfils molt més preocupants.

Contra la teoria tradicional que la creativitat era un do de Déu, el coneixement científic actual ha provat que la creativitat s'assoleix mitjançant una forma específica d'organitzar els processos mentals que pot ensenyar-se i ser apresada.

En els últims anys s'han desenvolupat nombroses tècniques per promoure el pensament creatiu i per a la resolució de problemes tant a nivell individual com de grups, sent probablement les més difoses les basades en el concepte de "pensament lateral" proposat per primera vegada en 1967 per Edward de Bono Professor de les Universitats de Oxford, Cambridge, Londres, Harvard i el MIT. Segons el Professor De Bono "El pensament lateral comprèn un conjunt de tècniques sistemàtiques que s'apliquen per canviar els conceptes i les percepcions i generar visions i idees noves. Ajuda a explorar possibilitats i enfocaments múltiples en lloc d'aferrar-se a un solament"

Una de les autoritats mundials més prestigioses en l'àmbit educatiu, Sir Ken Robinson estableix: "L'ensenyament de les tècniques per fomentar la creativitat i per a la resolució de problemes ha de tenir avui dia la mateixa importància i suport que l'ensenyament de la lectura, l'escriptura o les matemàtiques".

L'estudi de les tècniques de creativitat i per a la resolució de problemes és obligatori ja en els currículums escolars de països com EUA, Canadà, Austràlia, Nova Zelanda, Noruega, Suècia, Finlàndia, la República d'Irlanda, el Regne Unit, Malàisia i Singapur i figura en el programa de moltes escoles primàries, secundàries i facultats universitàries d'altres països, sent notable el creixement de la seva difusió a Xina.

Les idees creatives per materialitzar-se exigeixen, en la majoria de les ocasions, realitzar un o diversos projectes. No és sorprenent per tant, que el desenvolupament del coneixement i l'educació per a la gestió de projectes sigui "un boom" global en els últims anys en un món que tracta de potenciar la rapidesa i l'eficàcia en la materialització de les idees innovadores.

Com referència d'aquest "boom" basta saber que en 1994 solament existien en el món dos programes universitaris de nivell "Bachelor" (Graduat) i 9 Programes "Màster" de Gestió de Projectes. En 2008 s'imparteixen més de 386 programes universitaris oficials de "Project Management" , d'ells 15 de Doctorat i 353 de nivell "Màster" per més de 277 Universitats, entre elles les més prestigioses del món (Berkeley, Cambridge, MIT, Northwestern, Stanford,...)

Si ens fixem altra vegada a Xina, Aquest país ha assolit en 2008 el lideratge mundial en l'educació universitària per a la Gestió de Projectes! 103 Universitats Xineses ofereixen programes oficials de nivell de Graduat, Màster i Doctorat en Gestió de Projectes en els quals participen més de 10.000

estudiants. La titulació en gestió de projectes és la més popular i millor remunerada en Xina en l'actualitat.

Pel que fa a l'educació primària i secundària, només a la Unió Europea, a Àustria, Dinamarca, Finlàndia, Hongria, Irlanda, Romania, Suècia i el Regne Unit, l'educació per a la gestió de projectes és ja part del currículum educatiu nacional d'ambdós cicles. Tots els estudiants d'aquests països reben educació per a la gestió de projectes, adequada als coneixements i desenvolupament intel·lectual propi de cada edat.

Als nens se'ls proporcionen guies i referències de processos i sistemes senzills, adequats a llur nivell de desenvolupament. Un nen de pocs anys no té l'estructura intel·lectual requerida per definir o aplicar una estructura de desglossament a un treball, ni les habilitats socials per a una conducta de grup complexa, però se li pot ensenyar a establir per si mateix un objectiu senzill, identificar el que s'ha de fer per tal que l'aconsegueixi en un espai temporal limitat i definir les tasques a realitzar cada setmana. També se li pot ensenyar a compartir el treball a realitzar amb els seus companys basant-se en les diferents habilitats de cadascun d'ells. D'aquesta forma els nens aprenen des d'una edat primerenca que una forma de treballar "per projectes" és una alternativa avantatjosa a formes de treballar més rutinàries. Aquesta mentalització des de la infantesa és clau per al desenvolupament una societat orientada a la innovació i els projectes.

Vèiem abans que, en el nostre país, hem de millorar significativament la qualitat de l'educació superior i aquest és un repte important, però el més preocupant és el referent a l'educació específica per a la societat innovadora, l'educació per a la creativitat, la resolució de problemes i la gestió de projectes en la qual gairebé tot està per fer.

Per revertir aquesta situació cal redisenyar el currículum dels ensenyaments primari, mitjà, superior i de la formació contínua, formar als professors i professores per impartir les noves matèries educatives, dissenyar i realitzar materials i eines per a l'ensenyament de les mateixes,...

En suma, hem de superar un repte formidable per garantir que el nostre sistema educatiu proporcioni als nostres joves les competències que els seran necessàries en "la nova economia" que arriba a velocitat vertiginosa. I hem de superar aquest repte quan més aviat millor, atès que qualsevol millora del sistema educatiu no produeix fruits immediats, necessita d'un temps per tal que els resultats de la mateixa siguin visibles pels fruits resultants de les noves aptituds i actituds dels estudiants que han gaudit del nou sistema.

Si no ho assolíssim, el nostre esforç per fer de la nostra societat, organitzacions i empreses els campions de la innovació, seria un esforç voluntarista, ja que ens fallaria una pota fonamental, la dels coneixements, de les competències de la nostra societat, dels bascos i basques per poder assolir-ho.

Però,... Anem a superar aquest repte!, perquè, com constatem en "Basque Innópolis" en el Kursaal de Sant Sebastià el passat dia 26 de Juny, tots els estaments socials i la immensa majoria dels ciutadans del nostre país estem compromesos a superar els reptes que sigui necessari per fer d'EUSKADI EL REFERENT EUROPEU D'INNOVACIO! i estem convençuts que: SI, PODEM!

Miguel Sáenz de Viguera, PMP
2007 PMI Distinguished Contribution Award
Assessor de la Direcció general de Innobasque